

Tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centra Latvijas iedzīvotāju aptauja "Attieksme pret tiesām un saskarsme ar tiesvedības procesu".

Laika posmā no 21.05.2016. līdz 01.06.2016. veikta Latvijas iedzīvotāju aptauja par attieksmi pret tiesām un saskarsmi ar tiesvedības procesu, kuras laikā aptaujāti 1044 respondenti vecuma grupā no 15-74.gadiem. Aptauja veikta visos Latvijas reģionos.

Aptaujas anketā ietvertie jautājumi:

Informētība par Latvijas tiesām, to darbību

Aptuveni 3/4 respondentu norādīja, ka pēdējo trīs gadu laikā ir ieguvuši informāciju par Latvijas tiesām un to darbību. To, ka pēdējo trīs gadu laikā informāciju par tiesām nav ieguvuši, atzīmēja 21% pētījuma dalībnieku.

Visbiežāk (60%) aptaujātie Latvijas iedzīvotāji norādīja, ka informāciju par tiesām un to darbību iegūst masu informācijas līdzekļos. Biežāk nekā caurmērā šo informācijas avotu minēja respondenti, kuriem ir 45 gadi un vairāk, aptaujātie ar augstāko izglītību, iedzīvotāji, kuru galvenā sarunvaloda ģimenē ir latviešu, publiskajā sektorā nodarbinātie, pētījuma dalībnieki ar vidēji zemiem vai augstiem ienākumiem, kā arī Vidzemē un Zemgalē dzīvojošie.

Nākamais biežāk minētais informācijas avots bija tuvi cilvēki, kuriem ir bijusi personiskā saskarsme ar tiesām (24%). Šo atbildi biežāk nekā caurmērā minēja respondenti vecumā no 35 līdz 44 gadiem, aptaujātie ar augstāko izglītību, pētījuma dalībnieki ar vidēji augstiem ienākumiem, kā arī Rīgas un Kurzemes iedzīvotāji.

To, ka informāciju par tiesām ieguvuši no savas personiskās pieredzes, norādīja 12% aptaujāto Latvijas iedzīvotāju. Biežāk nekā caurmērā to atzīmēja respondenti vecumā no 35 līdz 44 gadiem, aptaujātie ar augstāko izglītību, publiskajā sektorā nodarbinātie, Pierīgas un Latgales iedzīvotāji.

Salīdzinoši retāk (5%) aptaujas dalībnieki atbildēja, ka informāciju par tiesām un to darbību pēdējo trīs gadu laikā ir ieguvuši no valsts vai pašvaldību iestādes. Šo atbildi biežāk nekā caurmērā atzīmēja aptaujātie ar augstāko izglītību un publiskajā sektorā strādājošie.

Jāpiebilst, ka to, ka informāciju par tiesām pēdējo trīs gadu laikā nav ieguvuši, biežāk nekā caurmērā norādīja iedzīvotāji vecumā no 15 līdz 34 gadiem, aptaujātie ar pamatizglītību, cittautieši, respondenti bez LR pilsonības, pētījuma dalībnieki ar zemiem ienākumiem, kā arī Kurzemē dzīvojošie.

Saskarsme ar tiesvedības procesiem

Lūgti norādīt, vai pēdējo piecu gadu laikā viņi ir bijuši iesaistīti tiesvedībā, kopumā 14% respondentu atbildēja apstiprinoši: 10% norādīja, ka bija iesaistījušies tiesvedības procesā vienu reizi, 2% - ka divas reizes, un vēl 2% - ka trīs un vairāk reizes. Absolūtais vairākums (85%) respondentu atbildēja, ka tiesvedības procesā pēdējo piecu gadu laikā nav iesaistījušies.

Raksturojot sociāldemogrāfisko grupu atbildes, vērojams, ka biežāk nekā caurmērā to, ka pēdējo piecu gadu laikā ir iesaistīti tiesvedībā (vienu vai vairākas reizes), norādīja respondenti vecumā no 35 līdz 44 gadiem, aptaujātie ar augstāko izglītību, publiskajā sektorā strādājošie, pētījuma dalībnieki ar zemiem ienākumiem, kā arī Pierīgā dzīvojošie.

Jāpiebilst, ka no respondentiem, kuri atzīmēja, ka pēdējo piecu gadu laikā bija iesaistījušies tiesvedības procesā, puse (50%) norādīja, ka tiesvedības procesā prasība tika apmierināta, 23% atbildēja, ka prasība tika noraidīta, bet 19% - ka tiesvedības procesā panākts izlīgums.

Uzticēšanās tiesām

2016.gada maijā veiktajā aptaujā respondentiem lūdza atzīmēt, cik lielā mērā viņi uzticas tiesām.

Saskaņā ar aptaujas datiem kopumā tiesām uzticas (atbildes „pilnībā uzticas” un „drīzāk uzticas”) 41% respondentu, tajā skaitā 4% norādīja, ka tiesām „pilnībā uzticas”. To, ka tiesām neuzticas (atbildes „pilnīgi neuzticas” un „drīzāk neuzticas”) atzina 44% respondentu, t.sk. atbildi „pilnīgi neuzticos” atzīmēja 14% pētījuma dalībnieku.

2009. un 2016.gada aptauju datu salīdzinājums liecina, ka septiņu gada laikā iedzīvotāju uzticēšanās tiesām ir pieaugusi (2009.gads: 28%, 2016.gads: 41%). Analizējot atbildes atkarībā no tā, kur tiek iegūta informācija par tiesām un to darbību, vērojams, ka biežāk nekā caurmērā tiesām uzticas tie, kuri atbildēja, ka informāciju par tiesām iegūst no masu informācijas līdzekļiem un valsts vai pašvaldību iestādes.

Savukārt neuzticēšanos tiesām biežāk nekā caurmērā pauda respondenti, kuri informāciju ieguvuši, personīgi saskaroties ar tiesu vai personīgi ar to saskaroties kādiem tuviem cilvēkiem, kā arī tie, kuri iegūst informāciju no valsts vai pašvaldību iestādes.

Ja salīdzina dažādu sociāldemogrāfisko grupu atbildes, jāsecina, ka biežāk nekā caurmērā to, ka tiesām uzticas, norādīja jaunieši vecumā no 15 līdz 24 gadiem, iedzīvotāji, kuru galvenā sarunvaloda ģimenē ir latviešu, publiskajā sektorā nodarbinātie, aptaujātie ar vidēji zemiem vai vidēji augstiem ienākumiem, kā arī Vidzemes, Zemgales un Latgales iedzīvotāji. Respondenti vecumā no 35 līdz 54 gadiem, aptaujātie ar zemiem ienākumiem un Kurzemes iedzīvotāji biežāk nekā caurmērā atzīmēja, ka tiesām neuzticas.

Apmierinātība ar tiesu darbu

Pētījuma ietvaros respondentiem lūdza novērtēt ar **tiesu darbu saistītus aspektus**.

Aptaujas dati liecina, ka 31% respondentu bija apmierināti (atbildes „pilnīgi apmierināti”, „drīzāk apmierināti”) ar tiesas darbu kopumā. Neapmierinātību (atbildes „pilnīgi neapmierināti” un „drīzāk neapmierināti”) ar tiesas darbu pauda 33% pētījuma dalībnieku. Jāpiebilst, ka salīdzinoši liela daļa (36%) iedzīvotāju atturējušies paust attieksmi (atbilde „grūti pateikt”).

Salīdzinot 2009. un 2016.gada aptauju datus, vērojams, ka 2016.gadā respondenti biežāk norādīja, ka ir apmierināti ar tiesu darbu (2009.gads: 26%, 2016.gads: 31%). Raksturojot atkarībā no tā, vai un kādā veidā iegūta informācija par tiesām Latvijā, jāsecina, ka visbiežāk ar tiesu darbu bija apmierināti iedzīvotāji, kuri informāciju ieguvuši no savas personiskās saskarsmes ar tiesām un no valsts vai pašvaldību iestādēm. Tiesa, respondenti, kuri informāciju ieguvuši, personīgi saskaroties ar tiesu, biežāk nekā caurmērā bija noskaņoti arī negatīvi.

Jāpiebilst, ka no respondentiem, kuri pauda uzticēšanos tiesām, apmierināti ar tiesu darbu bija 64% respondentu, bet neapmierināti – 9%. Savukārt no respondentiem, kuri tiesām neuzticas, apmierinātību pauda 8%, bet neapmierinātību – 62%. Ja analizē dažādu sociāldemogrāfisko grupu atbildes, var secināt, ka biežāk nekā caurmērā ar tiesu darbu apmierināti bija respondenti vecumā no 15 līdz 24 gadiem un no 35 līdz 44 gadiem, publiskajā sektorā nodarbinātie, pētījuma dalībnieki ar vidēji augstiem ienākumiem un Latgales iedzīvotāji. Savukārt neapmierinātību ar tiesu darbu biežāk nekā caurmērā pauda respondenti vecumā no 45 līdz 54 gadiem, aptaujātie ar augstāko izglītību, latvieši un Kurzemē dzīvojošie.

Jāpiebilst, ka ievērojama daļa respondentu atturējušies vērtēt piedāvātos tiesas darba aspektus (atbildi „grūti pateikt” atzīmējuši no 44% līdz 59% respondentu). Ja salīdzina 2009. un 2016.gada aptauju datus, vērojams, ka 2016.gada biežāk nekā pirms septiņiem gadiem apmierinātība pausta ar drošību tiesās, modernu informācijas tehnoloģiju izmantošanu tiesās, informācijas pieejamību par tiesas procesu un dokumentu apriti.

Jāatzīmē, ka respondenti, kuri pēdējo trīs gadu laikā bija saskārušies ar tiesu, biežāk nekā respondenti kopumā sniedza vērtējumu par visiem piedāvātajiem tiesu darba aspektiem (retāk atzīmēja atbildi „grūti pateikt”). Visbiežāk šī grupa bija apmierināta ar tiesas procesa organizēšanu (paziņojumi par tiesas sēdēm u.tml.), bet viskritiskāk vērtēja tiesas procesa izmaksas civillietās no prasītāja/ atbildētāja viedokļa (valsts un kancelejas nodevas u.c.), kā arī lietu izskatīšanas un tiesas procedūras ilgumu.